

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียน :
แนวความคิดและทฤษฎีเรื่องความร่วมมือในระดับภูมิภาค

1. ความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียน

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคสมัยนี้ ได้แก่ การที่ประเทศกำลังพัฒนาหันมารวมมือกันจัดตั้งองค์กรระหว่างประเทศขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ หรือรวมตัวกันเป็นกลุ่มประเทศ พื้นฐานของการจัดตั้งสมาคมอาเซียนก็เช่นกัน การจัดตั้งสมาคมอาเซียนที่ประกอบด้วยสมาชิก 5 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2510 โดยมีเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์สำคัญตาม "ปฏิญญาอาเซียน" คือ ความต้องการที่จะร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

นับตั้งแต่ที่สมาคมอาเซียนก่อตั้งขึ้นมา ปรากฏว่าในระยะ 10 ปีแรก ความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียนมีน้อยมาก สมาคมอาเซียนเริ่มให้ความสนใจที่จะร่วมมือกันทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังก็เพื่อภายหลังจากการประชุมระดับหัวหน้ารัฐบาลอาเซียนที่บาหลี อินโดนีเซีย พ.ศ. 2519 ได้มีการลงนามใน "ปฏิญญากว่าความสามานฉันท์แห่งอาเซียน" ซึ่งมีสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ดังนี้

".....

ข. เศรษฐกิจ

1. การร่วมมือกันทางด้านโภชนาการขั้นมูลฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารและพลังงาน

ก. ประเทศสมาชิกจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยจะเสนอให้
กับประเทศสมาชิกตามความต้องการของแต่ละประเทศก่อน
ในขณะที่มีวิกฤตการณ์ และจะมีสิทธิได้รับสินค้าออกประเภท
โภชนาการขั้นมูลฐานก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารและ

พลังงาน

- ข. ประเทศสมาชิกจะเพิ่มความร่วมมือในการผลิตโภภภัณฑ์
ชั้นมูลฐานภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารและพลังงาน
ในแต่ละประเทศสมาชิกของภูมิภาค

2. ความร่วมมือทางกานอุตสาหกรรม

- ก. ประเทศสมาชิกจะร่วมมือกันสร้างโรงงานอุตสาหกรรม
อาเขี่ยนขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อให้พอกับความ
ต้องการกานผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นในภูมิภาค
- ข. โครงการซึ่งใช้วัตถุดิบได้ในประเทศสมาชิกเพื่อช่วยเพิ่ม
การผลิตอาหาร เข็มหรือขงวนการหาเงินตราต่างประเทศ
และก่อให้เกิดอาชีพการงานจะได้รับการสนับสนุน

3. ความร่วมมือทางกานการค้า

- ก. ประเทศสมาชิกจะร่วมมือกันในการการค้าเพื่อส่งเสริม
การพัฒนาและความเจริญเติบโตของภูมิภาคและการค้า
ใหม่ ๆ กับเพื่อปรับปรุงโครงสร้างกานการค้าของ
สมาชิกแต่ละประเทศ และระหว่างบรรดาประเทศสมาชิก
อาเขี่ยนที่นำไปสู่การพัฒนาอื่น ๆ กับเพื่อป้องกันและเพื่อ
เพิ่มเงินตราต่างประเทศและทุนสำรอง
- ข. ประเทศสมาชิกจะมุ่งทำแผนการค้าแบบให้สิทธิพิเศษใน
ระยะยาวบนมูลฐานซึ่งถือว่าสมควรไม่ว่าในเวลาใด โดย
การเจรจาภายใต้การเห็นชอบโดยเอกฉันท์ของประเทศ
สมาชิก
- ค. การขยายการค้าในระหว่างบรรดาประเทศภาคีจะสะดวก
ขึ้น โดยการร่วมมือกันในภูมิภาคชั้นมูลฐาน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในเรื่องอาหารและพลังงาน กับความร่วมมือใน

โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน

- ง. ประเทศสมาชิกจะเร่งรัดความพยายามร่วมกันที่จะหาตลาดนอกอาเซียนสำหรับวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป โดยการกำจัดอุปสรรคการค้าทั้งหมดในประเทศเหล่านั้น กับการพัฒนาการใช้ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นในทางใหม่ ๆ และโดยการใช้วิธีการและการดำเนินการร่วมกันในการติดต่อกับกลุ่มภูมิภาคและมหาอำนาจในทางเศรษฐกิจแต่ละประเทศ
- จ. ความพยายามเช่นว่านั้นจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านเทคโนโลยีและกรรมวิธีในการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตผลและปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นสินค้าออกรวมทั้งพัฒนาผลิตผลใหม่ ๆ สำหรับส่งไปจำหน่ายต่างประเทศหลาย ๆ ชนิดด้วย

4. วิธีการร่วมกันในปัญหาโลกัณฑ์ระหว่างประเทศและปัญหาเศรษฐกิจอื่น ๆ ของโลก

- ก. หลักการความร่วมมือทางการค้าของอาเซียนจะปรากฏบนมูอู่แรกในการใช้วิธีการร่วมกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาโลกัณฑ์ระหว่างประเทศและปัญหาเศรษฐกิจอื่น ๆ ของโลกด้วย อาทิเช่น การปฏิรูประบบการค้าระหว่างประเทศและระบบเงินตราระหว่างประเทศ และการถ่ายเททรัพยากรที่แท้จริงในสหประชาชาติและสถานานาชาตินอื่น ๆ เพื่อช่วยสร้างแบบแผนทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่
- ข. ประเทศสมาชิกจะให้ความสนใจลำดับแรกกับการสร้างเสถียรภาพและการเพิ่มรายได้สินค้าออกสำหรับโลกัณฑ์ที่ประเทศสมาชิกเป็นผู้ผลิตและส่งไปจำหน่าย

5. กลไกในกานความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

จะจัดให้มีการประชุมในระดับรัฐมนตรีเกี่ยวกับเรื่องทางเศรษฐกิจอย่างสม่ำเสมอหรือตามความจำเป็น เพื่อ

- ก. จัดทำคำแนะนำให้รัฐบาลของประเทศสมาชิกพิจารณาหาทางกระชับความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน
- ข. ทบทวนการประสานงานและดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการและโครงการทางกานความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนที่ตกลงกันไว้
- ค. แลกเปลี่ยนทัศนะและปรึกษาหารือกันในเรื่องแผนและนโยบายพัฒนาแห่งชาติเพื่อประสานการพัฒนาในภูมิภาค และ
- ง. ทำหน้าที่อื่น ๆ ตามที่รัฐบาลของประเทศสมาชิกตกลงกันไว้

....."1

ผลจากปฏิญญาวางความสมานฉันท์แห่งอาเซียนนี้เองทำให้เกิดโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียนขึ้นมาหลายโครงการ เช่น โครงการอุตสาหกรรมอาเซียน โครงการแมงผลิตทางอุตสาหกรรม การใช้สิทธิเสรีภาพและความร่วมมือทางการค้า และยังทำให้เกิดข้อตกลงเรื่องการสำรองเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของอาเซียน (The Agreement on the ASEAN Food Security Reserve) ในปี พ.ศ. 2522 โดยมีการจัดตั้งกองทุนสำรองข้าวในยามฉุกเฉินของอาเซียน (The ASEAN Emergency Rice Reserve) และการเจรจาเพื่อที่จะหาแนวทางของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกานพลังงาน ซึ่งจะไกลกว่านี้ และวิเคราะห์รายละเอียดเรื่องอาหารและพลังงานนี้ในบทต่อไป

1) งานรายละเอียดของปฏิญญาวางความสมานฉันท์แห่งอาเซียนได้ใน

2. กรอบแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายใต้ความเป็นเรื่องการค้าระหว่างอาหาร และพลังงานนี้จึงเกี่ยวข้องกับแนวความคิดเรื่องภูมิภาคนิยม (Regionalism) และทฤษฎีการรวมตัวกันในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Integration Theory) ดังนั้น การศึกษาเรื่องนี้จึงเป็นการศึกษาตามแนวความคิดเรื่องภูมิภาคนิยมและอยู่ในกรอบทฤษฎี

Integration Theory

คำว่า ภูมิภาคนิยม หรือ Regionalism นี้ มีผู้ให้คำนิยามว่า "เป็นพื้นที่บริเวณหนึ่งประกอบด้วยจำนวนรัฐอิสระ ซึ่งมีที่ตั้งใกล้เคียงกันทางภูมิศาสตร์ ยึดค่านิยม และมีจุดมุ่งหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจสังคม หรือด้านการเมือง และการทหาร"²

เหตุผลที่ทำให้ความคิดภูมิภาคนิยมเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบันก็คือ ลักษณะที่รัฐหากรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนแล้วจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกันสะดวกกว่า และลักษณะที่เกิดขึ้นนี้เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป คือ อาจจะเริ่มจากความรู้สึกมั่นคงร่วมกัน จนถึงขั้นที่มองเห็นผลประโยชน์แห่งชาติร่วมกันแล้วแต่กรณี โดยทั่วไปแล้ว ถัดจากลักษณะความตกลงส่วนภูมิภาคนี้เป็นผลมาวากปัจจุบัน 3 ประการ คือ³

²Andrew Gyorgy "Introductory Note: How to organize International Society?" "Basic Issues in International Relation" Eds, Toma & Gyorgy (Allyn and Bacon, Inc., Boston, 1967) pp 443-446

³ปราณี สายพิรุณ, เกเนก เพ็ชรวงศ์เสนีย์, สมชัย จริยะสมบูรณ์ "อาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ" จุดดาร์จุดเมืองหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน ลำดับที่ 68 ธันวาคม 2520 หน้า 12 และ 13

1. รัฐชาติจะสามารถโค่นล้มประโยชน์โดยการพยายามเข้าร่วมมือกับรัฐอื่น
2. ผลประโยชน์ดังกล่าววางแขนงสรรไปยังประเทศที่เกี่ยวข้องของทุกประเทศ
3. ความสัมพันธ์ซึ่งเชื่อมประเทศสมาชิกเหล่านี้เข้าด้วยกันจะตองแข็งแกร่ง

กว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกกับประเทศภายนอกกลุ่ม

ในเรื่องการรวมตัวในระดับภูมิภาค (Regional Integration) นี้ มี ทฤษฎีการรวมตัวกัน (Integration Theory) ดำหรับใช้อธิบายการเกิดขึ้น และการคงอยู่ของการรวมตัวในระดับภูมิภาค ซึ่งคำว่า การรวมตัว หรือ Integration นี้ ได้มีผู้นิยามไว้ดังนี้

เวิร์น ฮาส (Ernst Hass) "การรวมตัวเป็นกระบวนการที่ชักนำให้นักการเมืองต่าง ๆ ในระดัมนชาติเปลี่ยนความจงรักภักดี ความคาดหวัง และกิจกรรมทางการเมืองไปสู่ศูนย์กลางใหม่ที่มีสถาบันต่าง ๆ หรืออำนาจปกครอง (Jurisdiction) อยู่เหนือรัฐชาติที่มีอยู่ก่อนแล้ว"⁴ ดังนั้น การศึกษาเรื่องการรวมตัวทางภูมิภาคในทัศนะของเวิร์น ฮาส จึงเกี่ยวข้องกับ การอธิบายเหตุผลและวิธีการที่รัฐต่าง ๆ ยุติการมีอำนาจอธิปไตยทั้งหมด⁵ แล้วเปลี่ยนความจงรักภักดีไปสู่องค์กรระดับภูมิภาคที่รวมตัวกัน

Amitai Etzioni "การรวมตัวกันเป็นกระบวนการที่ชาติต่าง ๆ ลดความปรารถนาและความสามารถในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและนโยบายภายในประเทศของชาติตนอย่าง เป็นอิสระไปให้แก่งานที่ดำเนินการตัดสินใจวางนโยบาย

⁴Ernst Hass, "Beyond the Nation State" (Stanford : Stanford University Press, 1964) p. 16

⁵Ernst Hass, "The Study of Regional Integration : Reflections on the Joy and Anquish of Pretheorising" "International Organization" XXIV, 4 (Autumn, 1970.) p.610

รวมกัน หน่วยงานนี้จะมีขึ้นได้โดยสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อกระบวนการนั้นดำเนินการไปถึงสภาวะ
 บั้นปลายแล้ว⁶ ดังนั้น การรวมตัวในทัศนะนี้จึงเป็นทั้งกระบวนการและสภาวะบั้นปลาย
 คือ ขึ้นตอนในช่วงที่ชาติต่าง ๆ สละความปรารถนาและความสามารถในการดำเนินนโยบาย
 ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศโดยลำพัง มาขึ้นแก่อนายงานหรือองค์กรร่วมกันจน
 กระทั่งถึงสภาวะบั้นปลาย คือ การตัดสินใจในนโยบายภายในหรือภายนอกประเทศของ
 องค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ ก็คือ นโยบายของประเทศสมาชิกด้วย

แนวความคิดเรื่องการรวมตัวที่เด่นมากในยุคปัจจุบันได้แก่ แนวความคิดของ
 กลุ่มหน้าที่นิยม (Functionalism) ซึ่งมี David Mitrany เป็นนักคิดคนสำคัญ พวกนี้
 เน้นว่า การรวมตัวเกิดขึ้นเพื่อพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ไม่เน้นความสำคัญของการ
 เมือง พวกนี้เชื่อว่า ปัญหาหลายประการของการความร่วมมือระหว่างชาติ ดังนั้น ความ
 ขัดแย้งยอมไม่เกิดขึ้นในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากรัฐบาล
 มอบหมายภาระในการดำเนินงานให้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคที่ไม่ได้มีผลประโยชน์ทาง
 การเมือง (หรือเรียกว่า professional staff) และถ้าหากการมอบภาระดังกล่าว
 มีมากขึ้น (เพราะเห็นว่า องค์กรระหว่างประเทศที่รับมอบภาระต่าง ๆ ไปดำเนินงาน
 ประสบผลสำเร็จในการตอบสนองผลประโยชน์ร่วมกันของมนุษยชาติ) ความสนใจของ
 ประชาชาติต่าง ๆ อาจจะหันเหไปจากปัญหาการเมืองที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง
 ชาติไปสู่ปัญหาคานเทคนิคซึ่งทุกชาติมีผลประโยชน์ร่วมกัน⁷ จะเห็นได้ว่า พวก
 Functionalism มีทัศนะว่า หากการรวมตัวนั้นเป็นการรวมตัวเพื่อร่วมมือแก้ไข
 ปัญหาคานเทคนิคแล้ว กระบวนการรวมตัวนั้นจะประสบผลสำเร็จเพราะเป็นกิจกรรมที่
 ข้ามพรมแดนของรัฐบาลไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ใดๆ ก็ ปัญหาที่ถก จะตีความได้อย่างไรว่า ปัญหาใด

⁶ Joseph Frankel, "Contemporary International Theory and the Behavior of States" (London : Oxford University Press, 1973) p.54

⁷ ธีระ นุชเปี่ยม "อาเซียน แนวคิดว่าด้วยความร่วมมือระดับภูมิภาค"
เอเชียปริทัศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 เมษายน 2525, หน้า 13

เป็นปัญหาทางการเมือง และปัญหาใดเป็นปัญหาค้นเทคนิค โดยเฉพาะองค์ที่เกิเกิดขึ้นจากการรวมตัวของประเทศกำลังพัฒนา เพราะทุกปัญหาเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก

นักคิดอีกกลุ่มโลกแตกกลุ่มหนึ่งที่นิยมไทย (Neo-Functionalism) เน้นกระบวนการขยายตัวที่ก่อให้เกิดขึ้นแล้วในระดั้มิโระดั้มหนึ่งหรือในส่วนของส่วนหนึ่ง พวกนี้จะศึกษากระบวนการของการเติบโตที่เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยจากการรวมตัวกันในระดั้มหนึ่ง แล้วนำไปสู่การจักรูปองค์กรในลักษณะที่เป็นการขยายตัวไปเป็นประชาคม (Community) มากขึ้นทุกที โทโยโมโกลีให้ความสนใจกับแรงจูงใจในเมืองแรกที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันขึ้น เพราะเห็นว่านโยบายเมืองแรกหรือเจตนารมณ์เมืองแรกนั้นจะเป็นจริงเป็นจังได้ก็ต่อเมื่อภารกิจตามนโยบายนั้นได้ถูกขยายออกไป ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพวก Neo-Functionalism เน้นความสำคัญของการจัดโครงสร้างภายในองค์กร และความสามารถในการตัดสินใจของโครงสร้างภายในองค์กรนั้น ปัญหาที่ถือ โครงสร้างภายในเหล่านั้นมีอำนาจเหนือรัฐบาลของประเทศสมาชิกเพียงใด และการขยายตัวขององค์กรแต่ละครั้งนั้น เกิดจากโครงสร้างภายในองค์กรหรือเกิดจากเจตจำนงของรัฐบาลของประเทศสมาชิก

แนวความคิดเรื่องการรวมตัวที่สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องความร่วมมือ เรื่องการสำรวจอาหารและพลังงานนี้ได้แก่แนวความคิดของกลุ่มสัมพันธนิยม (Transactionalism) ซึ่งนักคิดที่สำคัญของกลุ่มนี้ได้แก่ Karl W. Deutsch ซึ่งเห็นว่าสถานะแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่และก่อให้เกิดการรวมตัวกัน Deutsch เชื่อว่า การรวมตัวกันหมายถึงความเชื่อที่ว่า ปัญหาสังคมร่วมกันจะต้องและสามารถที่จะได้รับการแก้ไขโดยกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างสันตินั้นคือ การรวมตัวกันของประชาชาติต่าง ๆ ในทางสันติจะนำไปสู่ "Security Community"

ในความเห็นของ Deutsch ภารกิจของ Integration มีอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ

1. เชื้อรักชาติขั้นตึกภาพ
2. เื้ออในไ้ไ้มาั้งระดั้มความสามารถแวนกประสงค์สูงขึ้น

3. เพื่อปฏิบัติภารกิจเฉพาะบางประการให้สำเร็จลุล่วงไป

4. เพื่อให้โอกาสพจน์ใหม่ของคนเอง

การที่ภารกิจเหล่านี้จะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ คือ

1. ความสำคัญเกี่ยวกับของหน่วยงานการเมือง (ที่จะนำมาวมกัน) ที่มีต่อกัน ซึ่งจะเห็นได้จากปริมาณและความสำคัญโดยเปรียบเทียบของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานการเมืองเหล่านั้น เช่น การค้า การเดินทางติดต่อกัน รวมทั้งสื่อสัมพันธ์ทางการสื่อสารคมนาคมต่าง ๆ

2. ความสอดคล้องของกานนิยมและผลประโยชน์ร่วมกันบางประการ ผลประโยชน์ร่วมกันของหน่วยก็คือ สถานการณ์ที่ว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่หน่วยหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับความเป็นของผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่หน่วยอื่น

3. การตอบสนองซึ่งกันและกัน เงื่อนไขของการตอบสนองซึ่งกันและกัน ประกอบด้วยการมีความสามารถและทรัพยากรเพื่อการสื่อสารคมนาคม เพื่อการรับรู้ และเพื่อกำหนดแนวทางด้วยตนเอง

4. การมีเอกสิทธิ์หรือความผูกพันอย่างกว้าง ๆ ร่วมกันในระดับหนึ่ง อาจจะได้จากการรับรู้รวมทั้งการให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ร่วมกันที่มีอยู่หรือที่อาจมีขึ้น⁹

เพื่อพิจารณาจากแนวความคิดของ Deutsch แล้ว ความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายใต้อาเรียน แม้ปัญหาเรื่องความมั่นคงในระดับภูมิภาคจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการก่อตั้งสมาคมอาเรียนขึ้น แต่เมื่อสมาคมอาเรียนใดก็ตามกำเนิดขึ้นและได้ดำเนินการไปไคร่ระยะหนึ่ง เมื่อสมาชิกใช้เวลาช่วงหนึ่งเพื่อสร้างความไว้วางใจกัน สมาชิกอาเรียนใดแล้เห็นผลประโยชน์จากการรวมตัวกันและยังแล้เห็นผลประโยชน์จากการ

⁹Karl W. Deutsch, "The Analysis of International Relation"

Second Edition (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice - Hall, 1978)

pp. 239-245. และธีระ นุชเมียม, เรื่องเดิม อางแลว หน้ 15-16

ขยายขอบเขตของการรวมตัวนี้ไปอย่างกว้างขวาง เช่น ในด้านเศรษฐกิจ คือ แต่ละชาติสมาชิกอาเซียนที่ความเห็นร่วมกันว่า การร่วมมือกันของอาเซียนจะมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของตนได้ดีกว่าการดำเนินการตามลำพัง การสำรวจอาหารและการสำรวจพลังงานก็เป็นแนวทางอย่างหนึ่งที่สมาชิกอาเซียนพยายามรวมตัวกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เพื่อทำให้เกิดความรู้ดีกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจรวมกันในภูมิภาคนี้ โดยการร่วมมือกันในการสงวนผลิตภัณฑ์ขั้นมูลฐานที่สำคัญ 2 ชนิด คือ ข้าวและน้ำมัน เพื่อสำรวจไว้ใช้ในยามฉุกเฉินหรือจำเป็น ถ้าเขียนจึงใคร่ร่วมกันจัดตั้งกองทุนสำรวจข้าวนี้มาเป็นผลสำเร็จ และหลักเกณฑ์ที่อาเซียนใคร่ร่วมกันกำหนดในการจัดตั้งกองทุนสำรวจข้าวนี้ถือได้ว่าเป็นคนแบบและแนวทางการสำรวจอาหารระหว่างประเทศ ได้รับความนิยมนับถือเป็นแบบอย่าง และรวมทั้งอาเซียนเองก็พยายามใช้หลักเกณฑ์เรื่องการสำรวจข้าวนี้มาเป็นแนวทางในการสำรวจพลังงานเช่นกัน ความรู้ดีกันทั้งทางเศรษฐกิจรวมกันจะเป็นหนทางไปสู่การเป็นประชาคมที่มีความมั่นคงอันเป็นจุดหมายปลายทางของการรวมตัวกัน ในทัศนะของ Deutsch ถึงปรากฏในการกิจของ Integration ความแนวความคิดของ Deutsch 4 ประการที่โลกกล่าวมาแล้วข้างต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับอาเซียน การกิจดังกล่าวจะเป็นผลสำเร็จได้ในระยะยาวหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ นั่นคือ ขึ้นอยู่กับลักษณะความร่วมมือและความสัมพันธ์กันด้านเศรษฐกิจของอาเซียนด้วยกันด้วย ได้แก่

1. การถ่วงดุลอาเซียนด้วยกัน มีความสำคัญมากหรือน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับผลการถ่วงดุลอาเซียนแต่ละชาติกับประเทศอื่นภายในอาเซียน นอกจากความสัมพันธ์ด้านการค้าแล้ว ยังหมายถึงการติดต่อสัมพันธ์กันในทางอื่นด้วย เช่น การคมนาคม การติดต่อสื่อสารทางวัฒนธรรม ฯลฯ เป็นต้น
2. การมีค่านิยม และผลประโยชน์ร่วมกัน ถ้าอาเซียนมีค่านิยมและผลประโยชน์ร่วมกันอย่างไร กล่าวคือ อาเซียนมองเห็นค่านิยมและผลประโยชน์จากการสำรวจอาหารและพลังงานนั้น อาเซียนมองเหมือนกันหรือไม่
3. สมรรถนะความสามารถและทรัพยากรของแต่ละชาติสามารถเอื้ออำนวยและตอบสนองกันได้หรือไม่ ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ครอบครองผลิตภัณฑ์ขั้นมูลฐานทั้งสอง

ชนิดอื่นเป็นที่มาของความตึงเครียดเรื่องสารอาหารและพลังงานนี้จะสามารถใช้ทรัพยากรทั้งสองชนิดในการตอบสนองความต้องการของสมาชิกอื่น ๆ ได้มากน้อยเพียงใด

4. อาเซียนมีความผูกพันกัน มีความไว้วางใจกันอยู่ในระดับสูงหรือต่ำ และอาเซียนให้ความสำคัญต่อการรวมตัวกันเป็นอาเซียน การร่วมมือภายใต้อาเซียน เป็นลำดับแรกหรือไม่

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดเรื่องการรวมตัวกันในทีมนั้นสอดคล้องกับการศึกษา เรื่องนี้ กล่าวคือ เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ปัญหาเรื่องความมั่นคงในระดับภูมิภาคเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสมาคมอาเซียนขึ้น แต่ 10 ปีต่อมา สมาคมอาเซียนจึงเริ่มเน้นเรื่องเศรษฐกิจควบคู่ไปกับปัญหาเรื่องความมั่นคงในระดับภูมิภาค และโดยลักษณะข้อเท็จจริงแล้ว เปิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจโดยอัตโนมัติไปเรื่อย ๆ จนถึงระดับหนึ่งระดับใดแล้ว การที่จะให้ลดซึ่งกันความร่วมมือในกรณีอื่นนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก มีแนวโน้มที่จะพัฒนาหรือขยายขอบเขตความร่วมมือออกไป เพียงแต่ไม่ทราบว่า ขั้นตอนของการพัฒนาหรือขยายขอบเขตความร่วมมือจะเป็นไปได้อย่างรวดเร็วหรืออย่างเชื่องช้าเท่านั้น แต่สำหรับเรื่องการที่จะประเมินว่า การร่วมมือนั้นจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดก็เป็นเรื่องที่จะต้องติดตามศึกษาต่อไป

จะพบว่า ลักษณะการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของสมาคมอาเซียนจะอยู่ในขั้นตอนแรกของ 5 ขั้นตอนในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ คือ¹⁰

1. การให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างกัน (Trade Preferences) ประเทศสมาชิกจะลดอัตราภาษีศุลกากรเข้าจากประเทศเพื่อนสมาชิกให้ต่ำกว่าสินค้าเขาที่มาจากประเทศอื่น

2. การตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area) จะไม่มีการเก็บภาษีรวมทั้งการจำกัดโควตาสินค้าเข้าระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน แต่จะเก็บสินค้าที่มา

¹⁰ "กลุ่มประเทศอาเซียน" วารสารเศรษฐกิจ ปีที่ 9 เล่ม 5 พฤษภาคม 2520

จากประเทศนอกกลุ่มในอัตราที่แตกต่างกันแล้วแต่ละประเทศจะเป็นผู้กำหนด

3. สหภาพศุลกากร (Custom Union) เป็นทั้งมีบริเวณการค้าเสรีและประเทศสมาชิกจัดตั้งระบบภาษีร่วมกันหรือสินค้าของประเทศภายนอกกลุ่ม

4. ตลาดรวม (Common Market) นอกจากจะมีพัฒนาการถึงข้อ 1, 2 และ 3 แล้วยังจัดให้มีการเคลื่อนไหวปัจจัยต่าง ๆ เช่น ทุน แรงงาน และเศรษฐกิจภาคบริการได้โดยเสรี

5. สหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) มีการประสานนโยบายภายในร่วมกันเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ดี การที่สมาคมอาเซียนได้มีข้อตกลงเรื่องการสำรองเพื่อความมั่นคงทางอาหารและหาแนวทางในการสำรองพลังงานร่วมกันเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า สมาคมอาเซียนพยายามจะยกระดับลักษณะการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของตนให้สูงขึ้น แต่ความร่วมมือเรื่องการสำรองอาหารและพลังงานนี้จะพัฒนาก้าวหน้าไปได้ถึงระดับใดนั้น นอกจากการวิเคราะห์ตามแนวทฤษฎีเรื่องการรวมตัวในระดับภูมิภาคแล้ว ยังคงพิจารณาข้อเท็จจริงอื่น ๆ ประกอบด้วย ดังที่ได้มีผู้ศึกษาไว้แล้วว่า¹¹ การนำทฤษฎีการรวมตัวของนักคิดฝ่ายตะวันตกมาใช้กับการรวมตัวของอาเซียนนั้นมิใช่ว่าก็ดี เพราะสมาคมอาเซียนเป็นกลุ่มของประเทศกำลังพัฒนา จึงมีอุปสรรคอื่น ๆ ที่ขัดขวางการรวมตัว เช่น การพึ่งพาประเทศอื่น ๆ ในทางเศรษฐกิจ ความไม่มั่นคงภายในภูมิภาค ลักษณะทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกแล้วต่างช่วยกันหรือไม่ ฯลฯ การศึกษาเรื่องการรวมตัวของอาเซียนจึงต้องกล่าวถึงอุปสรรคเหล่านั้นด้วย ซึ่งผู้ศึกษาเรื่องนี้ได้เสนอสังเกตเป็นนัยสรุปไว้ว่า การรวมตัวกันของอาเซียนมีลักษณะเป็นความร่วมมือ (Cooperation) มากกว่าการรวมตัว (Integration หรือ Unification) และสิ่งที่สมาคมอาเซียนทำได้สำเร็จ คือ การประสานงาน (Coordination) มากกว่าการรวมตัว และการประสานงานจะสำเร็จใดต่องานหนึ่งถึงปัจจัยภายนอกอื่น ๆ เช่น ทางการเมือง ฯลฯ เป็นส่วนประกอบด้วย

¹¹ Pushpathavi Thambipillai, "Regional Cooperation and

Development : the Case of ASEAN and its External Relations"

(Ph.d. Dissertation, University of HAWAII, 1980)

3. โครงสร้างของสมาคมอาเซียน

ก่อนที่จะกล่าวถึงการสำรวจอาหารและพลังงานโดยละเอียดในบทต่อไป ขอแสดงโครงสร้างของสมาคมอาเซียนโดยสังเขปตามแผนผังต่อไปนี้¹²

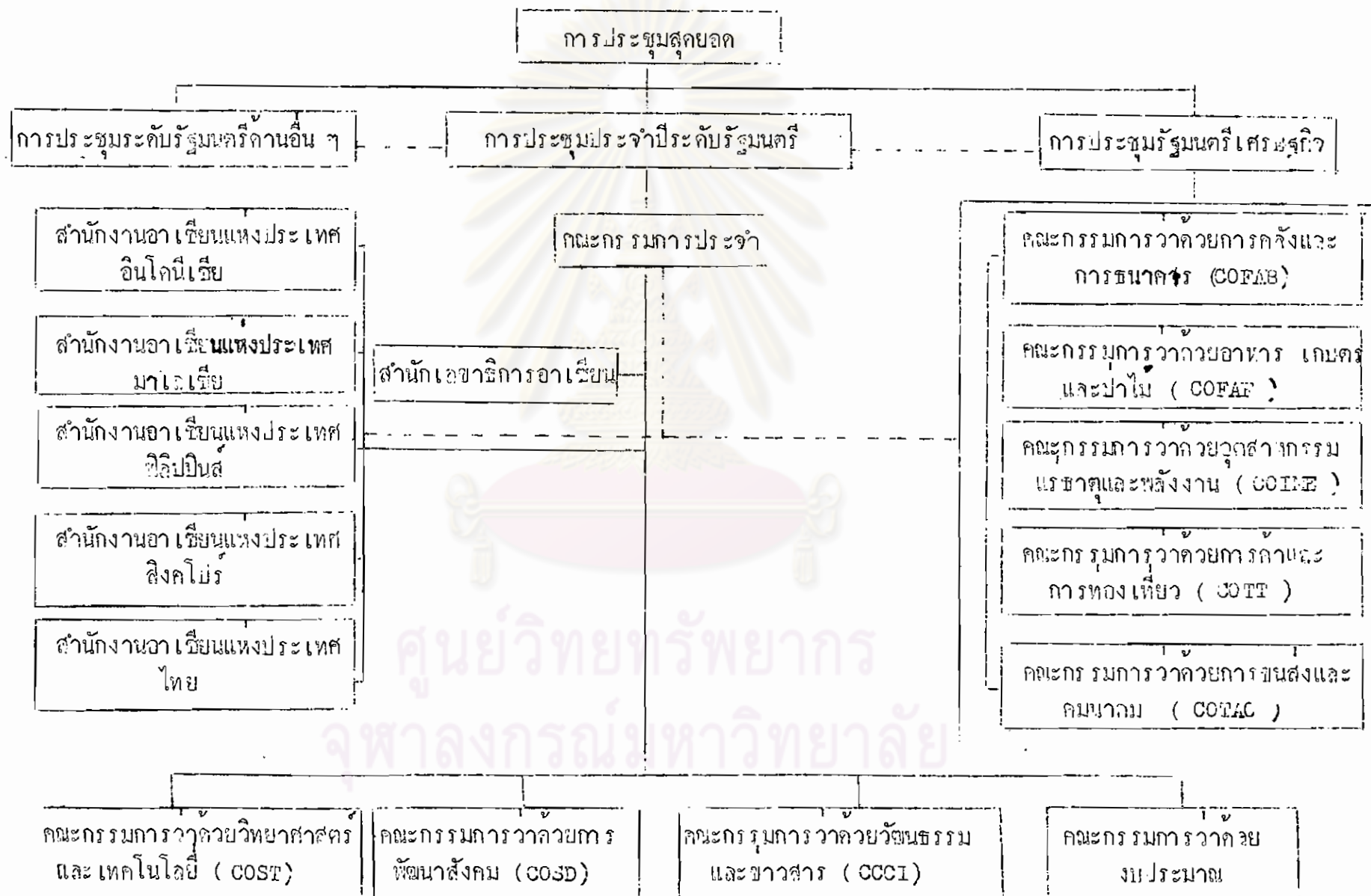

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

¹² สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย กระทรวงการต่างประเทศ, สิงหาคม 2525

โครงสร้างของอาเซียน (โดยสังเขป)

โครงสร้างของสมาคมอาเซียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษามีดังนี้

1. การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจ (Meeting of ASEAN Economic Ministers)

จัดขึ้นประมาณ 6 เดือนต่อครั้ง และมีภาระรับผิดชอบด้านการจัดทำวางนโยบาย และเร่งรัดการดำเนินงานเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือ การกินดีอยู่ดีและการพึ่งตนเองของประชาชนในกลุ่มประเทศอาเซียน องค์การนี้รับผิดชอบโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการต่าง ๆ ด้านเศรษฐกิจของอาเซียน

2. คณะกรรมการเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Committee)

รับผิดชอบโดยตรงต่อรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน มีอยู่ทั้งสิ้น 5 คณะ คือ

ก. คณะกรรมการว่าด้วยการคลังและการธนาคาร

(Committee on Finance and Banking - COFAB)

ข. คณะกรรมการว่าด้วยอาหาร เกษตร และป่าไม้

(Committee on Food, Agriculture and Forestry - COFAF)

ค. คณะกรรมการว่าด้วยการอุตสาหกรรม แร่ธาตุ และพลังงาน

(Committee on Industry, Minerals and Energy - COIME)

ง. คณะกรรมการว่าด้วยการค้าและการท่องเที่ยว

(Committee on Trade and Tourism - COTT)

จ. คณะกรรมการว่าด้วยการขนส่งและคมนาคม

(Committee on Transportation and Communications - COTAC)

